

СОЦІОЛОГІЯ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ ОСВІТИ

SOCJOLOGIA I KULTUROLOGIA EDUKACJI

<https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.104>

УДК 378(477):17.022.1

Олена Любовець

ORCID iD 0000-0001-7115-4937

доктор історичних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи

Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво»,
вул. Б. Хмельницького, 51-а, 01601 Київ, Україна

olena_lubovec@ukr.net

ВИЩА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті охарактеризовано поняття «цінність», «ціннісні орієнтації»; подана узагальнююча класифікація цінностей. На основі результатів загальнонаціональних соціологічних опитувань визначено пріоритетні базові цінності української молоді; показано її ставлення до поточної політичної та соціально-економічної ситуації в країні, гострих проблем суспільства; окреслено рівень її громадської активності.

З'ясовано роль освіти як одного з домінуючих чинників формування загальнолюдських і громадянських цінностей особистості; розглянуто проблему виховання студентства як складової навчально-виховного процесу закладів вищої освіти. Обґрунтовано визначальну роль соціально-гуманітарних дисциплін у вихованні активної громадянської позиції студентської молоді. Виділено основні методи навчання, що сприяють морально-етичному та громадянському розвитку студентів.

Зроблено висновок, що на основі отриманих у вищій школі знань і набутих компетентностей молода людина формує свої ціннісні ставлення до світу, усвідомлене сприйняття процесів державотворення, адекватне ставлення до поточних суспільно-політичних подій.

Ключові слова: цінність; ціннісні орієнтації студентів; вища освіта; громадянська активність.

© Любовець Олена, 2021

Вступ. Трансформаційні зміни останніх десятиліть в Україні суттєво впливають на процес формування цінностей суспільства загалом та ціннісних орієнтацій різних соціальних груп і окремої особистості. Молодь належить до тієї соціальної групи, система цінностей якої є динамічно змінюваною й певною мірою відмінною від цінностей, що домінують у суспільстві в конкретний історичний період. Ключовими

чинниками, що вплинули на процес формування цінностей сучасної української молоді, яка виросла в умовах незалежності України, стали:

- перехід від авторитарної до демократичної моделі побудови держави, проблеми становлення громадянського суспільства;
- переоцінка методологічних орієнтирів, наслідком чого стала відмова від класо-

вого підходу на користь загальнолюдських цінностей;

- підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС.

Потреба вивчення ціннісних орієнтацій молоді є очевидною та нагальною, оскільки кожне молоде покоління завжди прагне змінити контури суспільних цінностей й виступає головною рушійною силою подальшого поступального розвитку суспільства та держави. Саме на сучасну молодь, молодих спеціалістів покладається величезна відповідальність за створення нового, сучасного суспільства, враховуючи помилки минулого і використовуючи нові підходи у розвитку. Це зумовлює необхідність акцентування у виховному процесі на розвиток, насамперед у студентів вищих закладів освіти, морально-етичних орієнтирів і соціокультурних цінностей, соціальної відповідальності, самостійності мислення, мобільності, креативності.

Вивченням сутності понять «цінності» та «ціннісні орієнтації» займаються вчені з різних галузей знань: філософії, психології, соціальної психології, педагогіки, політології, соціології тощо. Серед зарубіжних вчених дослідженням природи цінностей займалися Г. Алмонд, Є. Баталов, М. Вебер, М. Доган, П. Естер, Р. Інглехарт, М. Карват, С. Ліпсет, В. Нойман, В. Пантієв, Т. Парсонс, Ю. Пивоваров, Л. Халман та ін. Значний внесок у розробку проблеми цінностей зробили вітчизняні вчені — А. Александров, В. Бакіров, О. Бандура, В. Бебик, І. Бех, М. Головатий, Є. Головаха, А. Горбань, В. Горбатенко, М. Євтух, Н. Костенко, О. Леонт'єв, А. Ручка, Ф. Рудич, Ф. Семенченко, П. Сліпець, Г. Шевченко та ін. Специфіку формування ціннісних орієнтацій молоді та студентства вивчають В. Анненков, В. Банах, Л. Банах, М. Видиш, В. Мацола, Л. Морозова, Н. Пробийголова, І. Сопівник, О. Царенко, В. Шусть та ін. Проблему формування політичних цінностей студентства автором даної розвідки розглянуто в окремій публікації (Любовець, 2020).

Метою даної статті є розгляд проблеми формування ціннісних орієнтацій студентства як складової навчально-виховного процесу закладів вищої освіти.

Методологічні засади дослідження. Для досягнення поставленої мети використовувався комплекс загальнонаукових і спеціальних методів і принципів. Головними серед них стали: аналіз, синтез, порівняння, типологізація

та класифікація, узагальнення. Використання цих методів і принципів уможливило систематизацію історіографічного доробку та результатів соціологічних досліджень й дозволило розкрити власне бачення проблеми та сформулювати відповідні висновки.

Зміст та структура поняття «цінність». У фаховій літературі існують різноманітні підходи до тлумачення поняття «цінність». В узагальненому сенсі під цінностями розуміються основи духовного та матеріального життя людини, які визначають мету, сенс, значення, наміри, формальні межі її самореалізації. Це те, що людина особливо цінує у житті, і на основі чого формує власну життєву та світоглядну позицію. Під системою цінностей здебільшого розуміють сукупність прийнятих у певному суспільстві ціннісно-світоглядних орієнтацій, які характеризують ставлення людини до навколишньої дійсності, результатів діяльності, тенденцій розвитку. Система цінностей є тією ланкою, що об'єднує суспільство з особистістю, включає її в систему суспільних відносин, визначає в ім'я чого відбувається певна діяльність і якими засобами вона реалізується.

Слід зазначити, що не існує єдиної класифікації цінностей, кожна з суспільних наук (філософія, психологія, політологія, соціологія тощо) оперує власними підходами та критеріями. На нашу думку, для узагальнюючого аналізу цінностей продуктивним підходом є їхня структуризація за предметом або змістом об'єктів, на які вони спрямовані. Відповідно до цього варто виділяти такі групи цінностей:

1) загальнолюдські (їх визначають ще як фундаментальні, базові, абсолютні) — життя, людина, добро, природа, суспільство, щастя, правда, справедливість та ін.;

2) національні (цінності національної культури) — патріотизм, національна ідея, національна гідність, державотворчі змагання, рідна мова, народні свята, традиції та звичаї, фольклор, національні символи, історична пам'ять та ін.;

3) громадянські (цінності демократичного суспільства) — права і свободи, обов'язки, повага до закону, соціальна гармонія, толерантність до інакомислячих, релігійна терпимість, повага до культурних і національних традицій інших народів, інформаційна культура та ін.;

4) сімейні цінності (цінності родинного життя) — стосунки у сім'ї, любов, повага, подружня вірність, турбота про дітей, взаємодопомога, взаємопідтримка, взаємопідкупання,

довіра, взаємовідповідальність, пам'ять предків та ін.;

5) особистісні цінності (виявляються через риси характеру, поведінку, стиль життя особистості) — здоров'я, морально-вольові якості, освіченість, життєві компетенції, власне самовдосконалення, матеріальний добробут, досягнення соціального статусу/кар'єри та ін.

До основних цінностей традиційно належать: повага до людини, Батьківщини, мови, культури, національних традицій, історії, держави, легітимно обраної влади; почуття свободи; пріоритет соціальної гармонії над класовою, расовою ворожнечою; усвідомлення і відстоювання власних прав і свобод та визнання прав і свобод інших людей; пошана до Закону і рівність усіх перед ним; суверенітет особи; перевага ідеї громадянськості над ідеєю влади; самовідповідальність людини; рівність можливостей; повага до виборів як головного механізму демократії; толерантне ставлення до чужих поглядів (Сопівник, Мацола, 2019, с. 182–183).

Ціннісні орієнтації української молоді. Результати досліджень українських соціологів свідчать, що «для більшості молоді сьогодні насамперед є найважливішим здоров'я (55,8%), матеріальний добробут (53,8%) та досягнення поставленої мети (44,3%). У другу чергу, молодь найважливішим вважає для себе мир та спокій на українській землі (39,9%), досягнення соціального статусу/кар'єри (37,9%), наявність хороших і вірних друзів (35,2%), народження та виховання дітей (34,3%), пошук коханої людини та створення сім'ї (32,3%). У третю чергу — отримання задоволень від життя (28,2%), пошук роботи за фахом (20,4%) та будь-якої роботи (19,3%), власне самовдосконалення (20%), здобуття вищої освіти» (Цінності, 2016, с. 7).

Загальні тенденції пріоритетності ціннісних орієнтацій української молоді підтверджують й пізніші соціологічні опитування. Так, за результатами соціологічного опитування, проведеного Державним вищим навчальним закладом «Університет банківської справи» на замовлення Міністерства молоді та спорту України в 2019 р., основними пріоритетами в житті для більшості молоді є здоров'я (49,8 %) і матеріальний добробут (35,2 %), відчуття захищеності та впевненість у майбутньому (27,6 %), особистий розвиток (24,1 %), можливість бути корисним суспільству (20,0 %) (Аналітичний звіт, с. 11).

Соціологічне дослідження, проведене Соціологічною групою «Рейтинг» з 20 липня

по 9 серпня 2021 р. до 30-річчя Незалежності України, засвідчило, що при виборі бажаної роботи найважливішими критеріями для молодих людей є заробітна плата (75%), потім соціальні гарантії (31%), взаємини у колективі (26%), графік роботи (22%). Найменш важливими є кар'єра (14%) і престижність, соціальний статус (10%) (Покоління, 2021).

Ціннісні орієнтації особистості формуються протягом всього життя в процесі її соціалізації. Основоположними чинниками, під впливом яких проходить формування життєвих цінностей молоді, більшість вчених вважає сімейне виховання та освітнє середовище. В сім'ї людина набуває розуміння базових, фундаментальних цінностей, тут закладаються основи її морально-етичних орієнтацій. Система освіти повинна сприяти розвитку особистості. Особливе місце займає вища школа, яка розв'язуючи завдання професійної підготовки, продовжує залишатись єдиним соціальним інститутом суспільства, що за межами повноліття професійно реалізує виховні функції. Система вищої освіти надає студентам не тільки широкі можливості отримання професійних знань, а й активно залучає їх до суспільно-політичних і громадянських практик.

Роль вищої освіти у формуванні ціннісних орієнтацій студентства. Вища освіта передає цінності, які трансформуються в конкретні ціннісні уявлення і орієнтації. Освіта у вищих навчальних закладах виводить студента на новий рівень, вводить до світу культури, у процесі навчання йому передаються знання про цінності, у нього формуються вміння і навички, а виховання формує його ціннісні ставлення до світу. Готуючи студентів до роботи в нових соціально-економічних умовах, заклад вищої освіти повинен формувати у них чіткі орієнтири життєдіяльності, вміння відділяти справжні цінності від уявних, сприймати та оцінювати складні, суперечливі явища і процеси, що відбуваються в українському суспільстві (Банах, 2016, с. 17).

В умовах подальшої європейської інтеграції ключовим завданням освітньої галузі є утвердження фундаментальних цінностей держав сталої демократії: парламентаризму, прав людини, свободи пересування, участі в управлінні державою тощо. На цих засадах базується оновлена у 2018 р. Рекомендація 2018/0008 Європейського Парламенту та Ради (ЄС) — «Ключові компетентності для навчання впродовж життя» (Ключові компетентності, 2018). У цій моделі

належне місце посідає громадянська компетентність (Civic competence) як здатність бути відповідальними громадянами та повною мірою брати участь у громадянському та громадському житті на основі розуміння соціальних, економічних і політичних понять та структур, а також глобальних змін і сталого розвитку.

У контексті цього пріоритетним у виховному процесі вищої школи є формування суспільно-політичних цінностей студентства. Суспільно-політичні цінності певною мірою програмують форми громадської активності окремої особистості, визначають змістовні значення політичних об'єктів і формують оціночне ставлення до них з позиції індивідуальних інтересів, намірів, задумів. Вони є одним із інструментів соціального регулювання, проміжною ланкою, що пов'язує людину із соціальними та політичними інститутами, їхніми ідеалами та вимогами. Фактично вони закладають духовно-орієнтальний фундамент суспільного буття, виконуючи основоположні функції в житті суспільства загалом та окремої особистості зокрема.

Ставлення молоді до суспільно-політичних проблем. Результати соціологічних опитувань свідчать, що молодь переймається гострими проблемами суспільства. Серед запропонованого переліку суспільних проблем, актуальних для сучасної України, найбільше молодих людей турбують воєнні дії на Сході України (61,1 %); корупція і некомпетентність влади (52,6 %); загальне падіння рівня життя населення (44,4 %); висока нерівність у суспільстві (41,3 %) і стан економіки у країні (40,6 %). (Аналітичний звіт, с. 17).

Водночас, на тлі перманентної політичної та соціально-економічної кризи останніх десятиліть знижується громадська активність молоді, падає рівень розуміння нею політичних процесів. Так, у липні-серпні 2017 р. соціологічною компанією GfK Ukraine на замовлення Центру «Нова Європа» було проведено загальнонаціональне соціологічне опитування «Українське покоління Z: цінності та орієнтири».

Результати опитування виявили значний рівень апатії української молоді щодо політики — молодь України здебільшого не цікавиться політикою. Так, 65% молодих людей не цікавляться взагалі або скоріше не цікавляться політикою. Із віком ця тенденція зменшується: серед респондентів вікової групи 14–17 років 55% узагалі не цікавиться політикою, тоді як серед вікової групи 25–29 років таких лише 36% (Результати, 2017, с. 18). Бути політично активним важливо

лише для кожного п'ятого українця. Щодо політичних лідерів, то рівень недовіри до них серед молоді є рекордним — їм абсолютно не довіряють і скоріше не довіряють три чверті молоді України (74%) (Результати, 2017, с. 7).

Ця тенденція підтверджується й результатами інших загальнонаціональних опитувань. Зокрема, за політичним життям в Україні постійно стежать 15,6 % молодих людей і 36,8 % відслідковує його головні події. Водночас майже четверть молоді (26,3 %) цікавиться політичним життям дуже рідко, а у 17,4 % відсутній інтерес до політичних процесів у державі. Серед головних чинників «аполітичності» сучасної молоді — недовіра до політиків і влади (27,6 %), недовіра до наявної інформації (24,8 %), брак достовірної інформації (23,1 %) і зневіра щодо важливості своєї громадянської позиції (15,6 %) (Аналітичний звіт, с. 28).

Загалом громадянська активність сучасної молоді головним чином реалізовується через участь в учнівському або студентському самоврядуванні (25,4 %) та в діяльності спортивних організацій або організацій, пов'язаних із проведенням дозвілля (10,6 %). Загалом, включення молоді в діяльність громадянського суспільства є помірним — 54,2 % молоді не брала участі в діяльності жодної організації (Аналітичний звіт, с. 32–33).

За результатами соціологічного дослідження, проведеного з 22 лютого по 28 березня 2021 р. компанією InfoSapiens на замовлення Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту в рамках програми «Мріємо та діємо», 52% молоді віком 13–15 років і 32% молоді віком 16–35 років вважають себе активними членами своїх громад. Найчастіше це проявляється шляхом участі молоді у розвитку публічних просторів, відвідування культурних та спортивних заходів. 35% молоді підтримували електронні петиції, 25% — стежили за діяльністю посадовців, а 17% — займались волонтерською діяльністю для соціальної та політичної справи. Про залученість до молодіжних рад зазначили 28% молоді 13–15 років і 25% молоді 16–35 років (Українська молодь, 2021).

Водночас, на тлі певної аполітичності, молодь позитивно оцінює актуальні геополітичні та соціально-політичні процеси, що відбуваються в Україні: 82,5 % підтримує вступ України до Євросоюзу і 79,8 % — до НАТО, 79,3 % — антикорупційну реформу, 78,7 % — створення постійної професійної армії, 78,4 % — дерегу-

ляцію і стимулювання розвитку підприємництва та інвестицій, 77% — реформу державного управління (Аналітичний звіт, с. 31–32).

Роль соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні громадянської позиції студентів. Безумовно, визначальну роль у вихованні активної громадянської позиції студентської молоді відіграє запровадження соціально-гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти. Насамперед, історії України, історії світової та української культури, філософії, політології, соціології, релігієзнавства тощо. Гуманізація освіти сприяє формуванню соціальної компетентності особистості на основі таких соціальних умінь, як готовність до участі в процесах державотворення, готовність узяти на себе відповідальність, здатність вирішувати конфлікти відповідно до демократичних принципів, можливість самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей, формування працелюбності, відповідальності за власні дії.

Зміст соціально-гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти має бути спрямованим на подолання успадкованих стереотипів політичної свідомості, таких як нетерпимість, конфронтаційність, конфліктність. Натомість — формувати культуру толерантності, сутність якої полягає в розумінні терпимості не просто як риси характеру або вдачі, а як поваги до свободи іншого. Таке розуміння толерантності уможливить виховання гуманної людини та фахівця із почуттям поваги та прийняттям культурної багатоманітності нашого світу, форм самовираження та способів прояву людської індивідуальності.

Організація навчального процесу має:

— сприяти формуванню таких громадянських цінностей як консенсусна демократія, політична коректність;

— стимулювати зацікавленість молоді у демократичних змінах, їх виборчу активність, відповідальність і поважне ставлення до результатів виборів, піднесення рівня професіоналізму й відповідальності політичних і громадських діячів, державних службовців, особистості як активного учасника політичного процесу.

Лише за таких умов випускники закладів вищої освіти будуть успішно інтегровані в систему суспільно-політичних відносин.

Методи викладання суспільно-гуманітарних дисциплін. Для реалізації зазначених цілей викладачам поряд із традиційними методами навчання (лекція, семінарське заняття,

самостійна робота студентів) варто широко застосовувати активні методи, які ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії. До таких методів відносять: соціально-проектну діяльність, ситуаційно-рольові ігри, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, створення проблемних ситуацій та ситуацій успіху, аналіз конфліктів та моделей стилів поведінки та ін. Використання цих методів активізує розвиток політичного мислення студентів, які таким чином набувають досвід реалізації отриманих знань, а також практику емоційно-вольової регуляції вчинків.

Перехідними формами є проблемна лекція, семінар-дискусія, групові практичні заняття, аналіз конкретних ситуацій, тренінги, спецкурси, спецсемінари та ін.

Процес організації освітнього процесу на основі активних методів має спиратися на наступні психолого-педагогічні принципи:

— принцип психолого-педагогічного забезпечення особистісного включення студента в навчальну діяльність;

— принцип проектування і створення предметного і соціального контексту майбутньої діяльності;

— принцип провідної ролі спільної продуктивної діяльності викладача і студентів, діалогічного типу спілкування;

— принцип актуалізації ціннісних аспектів змісту освіти;

— принцип єдності навчання і виховання;

— принцип формування політичної самосвідомості студентів.

Одним із продуктивних методів освітнього процесу є організація у ході семінарського заняття дискусії (як спонтанної, викликаного суспільними подіями, повідомленнями засобів масової інформації, так і спеціально організованої, до яких слід ретельно підготуватися: визначити тему, підготувати запитання для обговорення, опрацювати відповідні літературні джерела, продумати свої виступи). У процесі дискусії виникає ситуація, яка потребує навичок відстоювання своєї думки, що, в свою чергу, сприяє зміцненню внутрішньої позиції особистості, формуванню здатності до утвердження власних адекватних переконань щодо історії власного народу, своєї держави та світової спільноти. Під час таких дискусій формується культура мислення й культура мовлення, логіка студентів, виявляються їхні інтелектуальні здібності, відбувається зміна поглядів на суспільні явища, свою життєву, громадянську позицію; переоцінка цінностей.

Останнім часом поширення набувають «Круглі столи» або студентські конференції як початкові форми науково-дослідної роботи студентів. Заздалегідь визначається тема для обговорення та коло питань. Учасники демонструють свої знання теми й перспективи її розвитку, набуваючи досвід теоретичних досліджень та практики обстоювання власних політичних цінностей та переконань.

Отже, педагогічна технологія формування ціннісних орієнтацій студентської молоді має реалізовуватися шляхом упровадження ключових елементів, які, власне, лежать в основі фахової підготовки:

- вивчення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін;
- виховні заходи, що пов'язані з організацією дозвілля студентів;
- діяльність науково-дослідних гуртків (інтелектуальні клуби);
- заходи, що пов'язані із науково-дослідною роботою студентів (конференції, форуми);
- інтеграція студентів у діяльність органів студентського самоврядування (Видиш, 2014, с. 49–50).

Висновки. Загалом на основі отриманих у вищій школі знань і набутих загальних і фахових компетентностей молода людина формує своє ставлення до існуючої форми держави, типу політичного режиму, вимоги та очікування щодо політичних лідерів. Отриманні знання уможливають усвідомлене сприйняття процесів державотворення, адекватне ставлення до поточних політичних подій, об'єктивне оцінювання діяльності державних органів, політичних партій та громадських інституцій через призму таких політичних цінностей як права і свободи людини. Тому, рішення МОН України щодо обов'язкового вивчення в закладах вищої освіти таких соціально-гуманітарних дисциплін як політологія, соціологія, релігієзнавство та ін. не відповідає сучасним потребам модернізації вітчизняної політичної системи на засадах світових політико-демократичних принципах. Адже студент позбавляється можливості отримати фахову політологічну підго-

товку, отримати базові знання, що заважає йому орієнтуватися в політичних подіях і процесах.

Брак базових знань про політичні, філософські, соціологічні, історичні закономірності стає причиною того, що молодь легко піддається маніпуляціям з боку різних політичних сил, не здатна визначитися з власними суспільно-політичними уподобаннями та переконаннями. Тільки налагодження системи соціально-гуманітарної освіти уможливить вплив на процес формування суспільно-політичної свідомості, плюралістичного мислення та громадянської активності студентської молоді.

Підсумовуючи, слід наголосити, що досвід останніх років переконливо засвідчив — доля соціально-політичних перетворень в Україні значною мірою залежить від стану політичної освіти і культури її громадян, утвердження в їх свідомості ціннісних орієнтацій на основі ідеалів демократичної правової держави, цінностей і норм, притаманних відкритому суспільству, коректної політичної взаємодії всіх елементів політичної системи. З огляду на це, формування ціннісних орієнтацій студентської молоді є важливою складовою змісту навчально-виховної роботи закладів вищої освіти, що передбачає цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття і поведінку здобувачів вищої освіти з метою формування у них відповідних якостей — моральної поведінки, активної життєвої позиції, правил співжиття, готовності брати активну участь у житті своєї держави. Система вищої освіти зобов'язана здійснювати підготовку фахівців, які візьмуть на себе відповідальність за розбудову держави, її соціально-політичний, економічний розвиток та забезпечення стабільного правопорядку та громадської безпеки, захист конституційних прав та свобод громадян України.

Перспективами подальших досліджень є пошук шляхів вдосконалення методів викладання соціально-гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти з орієнтацією на виховання компетентних фахівців із високими морально-етичними якостями та активною громадянською позицією.

Список використаної літератури

1. Аналітичний звіт з проведення репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді в Україні (2019 рік). Київ: Міністерство молоді та спорту, 2019. 92 с. URL: https://sport.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Sociologichni_doslidzhennia/analitichnii-zvit-2019.pdf (дата звернення 03.10.2021).

2. Банах В. А., Банах Л. С. Трансформація ціннісних орієнтацій молоді в умовах кризового суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. № 64. С. 13–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpvgvzdia_2016_64_3 (дата звернення 03.10.2021).

3. Видиш М. М. Педагогічні технології формування політичної культури української студентської молоді. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки*. 2014. № 2. С. 44–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2014_2_6 (дата звернення 03.10.2021).

4. Ключові компетентності для навчання впродовж життя. *Дистосвіта*. 2018. URL: <http://dystosvita.blogspot.pe/2018/01/2018.html> (дата звернення 03.10.2021).

5. Любовец О. Теоретико-методологічні засади та принципи формування політичних цінностей студентства. *Вища освіта України в контексті цивілізаційних змін та викликів: стан, проблеми, перспективи розвитку*: Колективна монографія / Калінічева Г.І. (кер. авт. кол., наук. ред.). Київ: Фенікс, 2020. С. 307–323.

6. Покоління незалежності: цінності та мотивації. Соціологічне дослідження. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 2021. URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html (дата звернення 03.10.2021).

7. Результати загальнонаціонального опитування. Українське покоління Z: цінності та орієнтири. *Центр «Нова Європа»*. 2017. 135 с. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/> (дата звернення 03.10.2021).

8. Сопівник І. В., Мацола В. А. Моніторинг ціннісних орієнтацій сучасної молоді. *Освітній простір України*. 2019. Вип. 16. С. 181–186. DOI: <https://doi.org/10.15330/esu.16.181-186>

9. Українська молодь сьогодні: результати національного опитування. *Міжнародний республіканський інститут*. 2021. URL: <https://www.iri.org.ua/novini/ukrainska-molod-sogodni-rezultati-nacionalnogo-opituvannya> (дата звернення 03.10.2021).

10. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ: Міністерство молоді та спорту, 2016. 90 с.

References

- Analitichnij zvit z provedennya reprezentativnogo sociologichnogo doslidzhennya stanovisha molodi v Ukrayini (2019 rik)* (2019). Ministerstvo molodi ta sportu. https://sport.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/Sociologichni_doslidzhennia/analitichnij-zvit-2019.pdf
- Banah, V. A., Banah, L. S. (2016). Transformaciya cinnisnih oriyentacij molodi v umovah krizovogo suspilstva. *Gumanitarnij visnik Zaporizkoyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi*, 64, 13–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpvgvzdia_2016_64_3
- Vidish, M. M. (2014). Pedagogichni tehnologiyi formuvannya politichnoyi kulturi ukrayinskoyi studentskoyi molodi. *Zbirnik naukovih prac Nacionalnoyi akademiyi Derzhavnoyi prikordonnoyi sluzhbi Ukrayini. Seriya: Pedagogichni ta psihologichni nauki*, 2, 44–53. http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2014_2_6
- Klyuchovi kompetentnosti dlya navchannya vprodovzh zhittya (2018). *Dystosvita*. <http://dystosvita.blogspot.pe/2018/01/2018.html>
- Lyubovec, O. (2020). Teoretiko-metodologichni zasadi ta principi formuvannya politichnih cinnostey studentstva. In G. I. Kalinicheva (Ed.), *Visha osvita Ukrayini v konteksti civilizacijnih zmin ta viklikiv: stan, problemi, perspektivi rozvitku* (pp. 307–323). Feniks.
- Pokolinnya nezalezhnosti: cinnosti ta motivaciyi. Sociologichne doslidzhennya (2021). *Rating Group Ukraine*. http://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html
- Rezultati zagalnonacionalnogo opituvannya. Ukrayinske pokolinnya Z: cinnosti ta oriyentiri (2017). *New Europe Center*. <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/>
- Sopivnik, I. V., Macola, V. A. (2019). Monitoring cinnisnih oriyentacij suchasnoyi molodi. *Osvitnij prostir Ukrayini*, 16, 181–186. <https://doi.org/10.15330/esu.16.181-186>
- Ukrayinska molod sogodni: rezultati nacionalnogo opituvannya (2021). *Mizhnarodnij respublikanskij institut*. <https://www.iri.org.ua/novini/ukrainska-molod-sogodni-rezultati-nacionalnogo-opituvannya>
- Tsinnosti ukrayinskoyi molodi. Rezultati reprezentativnogo sociologichnogo doslidzhennya stanovisha molodi* (2016). Ministerstvo molodi ta sportu.

SZKOLNICTWO WYŻSZE JAKO CZYNNIK KSZTAŁCENIA ORIENTACJI WARTOŚCI MŁODZIEŻY UKRAIŃSKIEJ

Lubowiec Olena

ORCID iD 0000-0001-7115-4937

Doktor nauk historycznych, Starszy pracownik naukowy, Zastępca Dyrektora ds. Nauki,
Państwowa Instytucja Naukowa «Wydawnictwo Encyklopedyczne»,
ul. B. Chmielnickiego, 51-a, 01601 Kijów, Ukraina
olena_lubovec@ukr.net

Artykuł opisuje pojęcia «wartości», «orientacji wartości»; podano uogólnioną klasyfikację wartości. Na podstawie wyników ogólnopolskich badań opinii zidentyfikowano priorytetowe podstawowe wartości młodzieży ukraińskiej; pokazuje swój stosunek do aktualnej sytuacji politycznej i społeczno-gospodarczej w kraju, dotkliwych problemów społecznych; nakreślono poziom jego aktywności publicznej.

Rola wychowania jako jednego z dominujących czynników w kształtowaniu wartości uniwersalnych i obywatelskich jednostki; rozpatrzono problem kształcenia studentów jako elementu procesu kształcenia uczelni. Uzasadniono definiującą rolę dyscyplin społecznych i humanitarnych w edukacji aktywnej pozycji obywatelskiej młodzieży studenckiej. Zidentyfikowano główne metody nauczania, które przyczyniają się do rozwoju moralnego, etycznego i obywatelskiego studentów.

Stwierdza się, że na podstawie wiedzy zdobytej w szkole średniej i nabytych kompetencji młody człowiek kształtuje swoje wartości świata, świadome postrzeganie procesów kształtowania się państwa, adekwatne podejście do bieżących wydarzeń społeczno-politycznych.

Słowa kluczowe: wartość; orientacje wartościowe studentów; szkolnictwo wyższe; aktywność obywatelska.

HIGHER EDUCATION AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF VALUE ORIENTATIONS OF UKRAINIAN YOUTH

Lyubovets Olena

ORCID iD 0000-0001-7115-4937

doctor of historical sciences, Senior Research Fellow,
Deputy Director for Research

State Scientific Institution «Encyclopedic Publishing House»,
Street B. Khmelnytsky, 51-a, 01601 Kyiv, Ukraine
olena_lubovec@ukr.net

The article describes the concept of «value», «value orientations»; a generalized classification of values is given. Based on the results of national opinion polls, the priority basic values of Ukrainian youth have been identified. The article shows their attitude to the current political and socio-economic situation in the country, the acute problems of society. Besides, the level of their public activity is outlined.

The role of education as one of the dominant factors in the formation of universal and civic values of the individual is revealed. Moreover, the article shows the problem of education of students as a component of the educational process in higher education institutions. Furthermore, it sheds the light on the decisive role of social and humanitarian disciplines in education of active civil position of students. Finally, the main teaching methods that contribute to the moral, ethical and civic development of students are identified.

It is concluded that on the basis of knowledge acquired in higher education and acquired competencies, a young person develops his values of the world, a conscious perception of the processes of state formation, an adequate attitude to current socio-political events.

Keywords: value; value orientations of students; higher education; civic activity.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2021

Прийнято до друку 28.10.2021